

Ontdek de natuur in Elsrijk

Wijkwandeling

Amstelveen heeft meer natuur dan de stedelijke omgeving doet vermoeden. Deze wandelroute opent uw ogen in de wijk Elsrijk. U kunt deze wandeling in ieder seizoen maken, want ieder jaargetij heeft zijn charme. We hopen dat u van deze tocht zal genieten!

Gegevens over de route:

Lengte van de wandeling: 2,5 km,

Duur 1 à 1,5 uur.

Begin- en eindpunt: Kruiskerk,

Van der Veerelaan 30A, Amstelveen.

De wandeling wordt met nummers aangegeven, die overeenkomen met de nummers op de routekaart (zie pagina 2).

Van de plantennamen die **vet** gedrukt zijn, is een illustratie aanwezig. De plantennamen die **vetcursief** zijn, vormen een greep uit de talrijke planten die ook in de wijk groeien.

In de index midden in het boekje staan alle planten, met bijzonderheden, op een rijtje.

Tijdens de wandeling wordt regelmatig een beroep gedaan op uw zintuigen. Dat wordt in

de tekst aangegeven met een symbool van het desbetreffende zintuig.

De wandeling is ook met rolstoel en kinderwagen te doen. De enkele trappen en onverharde paden die u tegenkomt zijn te omzeilen.

Achtergrondinformatie Elsrijk

Elsrijk werd ongeveer 1000 jaar geleden voor het eerst bewoond. Het was toen een nat moerassig veengebied, met veel elzen en berken. De eerste bewoners groeven sloten, waardoor er droge stukken ontstonden, geschikt voor vestiging. Nog steeds komt u in de hele wijk veel sloten, vijvers en andere waterpartijen tegen. Deze zijn niet alleen voor de sier, maar ook noodzakelijk om het vele water

in de grond af te voeren. Op de plaats waar nu een kantoorgebouw staat aan de Amsterdamseweg (voorheen van Van Leer), werd begin 1600 een landgoed aangelegd. Dit landgoed kreeg in 1681 de naam Elsrijk. In twee opzichten is Elsrijk een toepasselijke naam: zij herinnert aan de naam van de toenmalige eigenaar Simon Elskamp en aan de vele elzenbomen die hier voorkomen.

De huidige bebouwing van de wijk dateert uit de jaren dertig van de 20e eeuw: ruim opgezet en met veel groen. Aanvankelijk werden er veel gekweekte en exotische gewassen geplant. Dat zijn planten die in ons land alleen in cultuur voorkomen. Later is men ertoe overgegaan steeds meer inheemse planten neer te zetten: planten die hier van nature voorkomen. Deze kunnen veel beter tegen de vochtige grond.

Naast grote lanen en waterpartijen is de groenvoorziening in Elsrijk geconcentreerd rond de Kruiskerk. Op originele wijze liet de ontwerper, de heer C. P. Broerse, hier cultuur en natuur samen gaan. De gehele plantsoenaanleg aan de zijde van de Keizer Karelweg is gericht op de architectuur van de Kruiskerk. De vierkante vijver, de symmetrie van de strak gebogen paden en de beplanting ondersteunen het concept van het kerkgebouw van architect prof. Duintjer.

In het algemeen gaat het groen langs de wegen en met water vloeiend over in het groen van de wijk. Het groen is overal met de bebouwing verweven.

Elsrijk is een schoolvoorbeeld van de groenarchitectuur van vóór de Tweede Wereldoorlog. Het verdient om als een monument uit die periode behouden te worden.

De wandeling

1 Loop rechts om de Kruiskerk. Bij de eerste splitsing rechtsaf en vervolgens derde pad rechts door het metalen hek. Direct weer linksaf, het 'vlinderweitje' op.

Links staat een haag van **Spaanse aken**, rechts ziet u een vijver. Hier was vroeger het openluchttheater. Aan de kant waar u zich bevindt, stonden de stoelen en aan de overzijde van de vijver was het toneel.

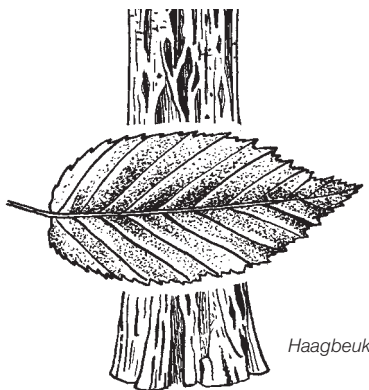
Spaanse aak

In en rondom het vijvertje groeien **moeraspirea, gele lis, beemdooievaarsbek, pimpernel, ratelaar, ruig klokje, hertshooi en koninginnekruid**.

's Zomers is het hier een paradijsje!

Ruig klokje

Haagbeuk

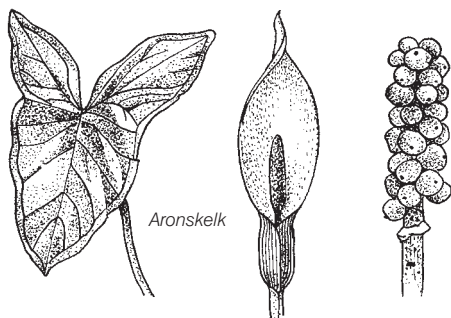
Rondom het vlinderweitje vinden we de **haagbeuk**, een boom met een gespierde, maar heel gladde stam als u erover heen wrijft. Zoals de naam al aangeeft, is de haagbeuk erg geschikt voor het vormen van een haag. Hij is makkelijk te snoeien en behoudt 's winters een deel van zijn dode bladeren.

Het hout van de haagbeuk kan tegen een stootje. Het wordt verwerkt tot hakblokken van slaggers, kegelspelen en houten hamers. Bovendien eet de appelvink graag de haagbeukenootjes.

In het voorjaar bloeien hier veel bollen en knollen, zoals **sneeuwkllokjes, bosanemonen, boerenkrokussen, aronskelken, daslook, speenkruid en zomerklokjes**. Deze laatste lijken op grote sneeuwkllokjes, maar met groen stippen.

De daslook hoort bij de lookfamilie, waar ook de ui, bieslook en knoflook toebehoren. Alle ruiken ze naar ui. Soms is de daslook al van een afstand te ruiken. Als u het blad tussen de vingers wrijft, is de geur helemaal niet meer te missen.

De bloeikolf van de **aronskelk** is een val. Door de geur worden vliegjes en ander insecten gelokt. Van het gladde schutblad glijden ze omlaag, terwijl haren de terugweg versperren. Als de bloemen door de insecten bestoven zijn, verslappen de haartjes door de werking van hormonen en kunnen de insecten weer naar buiten.

2 *Verlaat het vlinderweitje. Loop schuin links het metalen hek weer door. Dan twee keer naar rechts.*

De paden zijn hier afgebakend met boomstammen. Van het late najaar tot het vroege voorjaar is goed te zien dat hier veel mossen groeien. Mossen hebben geen wortels maar nemen het vocht met hun bladeren op. Ze leven dan ook op vochtige, schaduwrijke plekken.

3 *Bij het fietspad aangekomen, linksaf.*

Op de hoek rechts staan bomen met opvallend donkere stammen. Dit zijn **rode berken**, soms ook zwarte berken genoemd. De schors van deze bomen is aanvankelijk rood en in grote platen afbladderend. Later wordt hij bruinzwart.

4 *Steek de De Ruwiellaan over en loop rechtdoor over de De Ruyschlaan, langs het water.*

Rechts staat eerst een **treurwilg** en even verderop een **treurberk**.

Aan het einde van de De Ruyschlaan staat rechts een aantal grote bladverliezende coniferen, **watercypressen** genaamd. Deze boom werd uitgestorven gewaand, maar in 1941 weer in China ontdekt en wereldwijd verspreid. Omdat ze nu nog niet zo oud zijn is het onduidelijk hoe en wanneer ze bloeien. Hij heeft duidelijk een niet-Nederlands uiterlijk.

5 Loop aan het eind van de De Ruyschlaan linksaf de Dijkgravenlaan in. Volg het voetpad door het park. Dit park is aangelegd rond de Tweede Wereldoorlog.

In het gras staan **sierkersen**. Deze bomen komen oorspronkelijk uit China. In Japan zijn op grote schaal variëteiten gekweekt. Ze komen dan ook in allerlei vormen en kleuren voor. Door de veredeling zijn ze onvruchtbaar geworden en maken ze geen zaad.

Voortplanting gebeurt door stekken op andere kersenbomen te laten groeien (enten). In de herfst, als de bladeren goudkleurig of vuurrood worden, vertonen sierkersen een tweede kleurenpracht.

Aan de overkant langs het water groeien **zachte berken**. Het sap van de zachte berk is rijk aan suiker. In het voorjaar kan men er berkenwijn van maken. Berkenolie uit de bast verjaagt insecten. Ook wordt berkenhaarwater tegen aandoeningen van de huid gebruikt. In de open haard brandt het hout met zeer heldere vlam.

Ook komen we hier 'Moeder Aarde' tegen: een toepasselijk beeld dat gemaakt is door Nico Onkenhout.

Aan het einde van het voetpad groeit rechts naast het trapje een reusachtige **paarde-**

Paardekastanje

kastanje. De kastanjes van deze soort zijn voor de mens niet eetbaar, maar allerlei dieren eten ze graag.

 Als het stekelig omhulsel van de paardekastanje verwijderd is, kunt u goed voelen hoe glad de vruchthuid is. Ook de patronen op de vruchthuid van de kastanje zijn de moeite waard om eens goed te bekijken.

6 Ga het trapje op en steek de Keizer Karelweg over. Let op, het is een drukke weg. Aan de overzijde van de weg loopt u het trapje weer af.

Meteen rechts staat een **witte kornoelje** waarvan bij deze soort de takken zelfs 's winters helder geel/groen zijn. 's Zomers bloeit hij met een wit scherm van bloemen, in de herfst draagt hij blauwe bessen.

Verder staan hier sierhagen van **hulst** en **venijnboom** (taxus).

 Voel dat beide leerachtige bladeren hebben met scherpe punten. Dit geeft bescherming tegen uitdroging en vraat.

plant	Latijnse naam	hoogte	bloem	bloei tijd	vrucht
aronskelk	(<i>Arum italicum</i>)	tot 60 cm	groenachtig wit	mei-juni	rode bes
beemdooievaarsbek	(<i>Geranium pratense</i>)	30-90 cm	blauw	juni-sept	openspringende lange snavel
boerenkrokus	(<i>Crocus tommasinianus</i>)	20 cm	lila/blauw	febr-maart	doosvrucht
bosanemoon	(<i>Anemone nemorosa</i>)	tot 25 cm	wit	maart-mei	dopvrucht
brandnetel	(<i>Urtica dioica</i>)	tot 3 m	groen	juni-okt	nootje
daslook	(<i>Allium ursinum</i>)	tot 40 cm	wit	april-juni	groene bes
dotterbloem	(<i>Caltha palustris</i>)	tot 50 cm	geel	april-juni	kokervrucht in krans
es	(<i>Fraxinus excelsior</i>)	tot 40 m	pluimen zonder blad	april-mei	langwerpig gevleugeld
gele lis	(<i>Iris pseudacorus</i>)	tot 1 m	geel	mei-juli	stomp, driekantig
haagbeuk	(<i>Carpinus betulus</i>)	tot 25 m	groen tussen 3 lobbige blad	april-mei	in katjes bijeen
hertshooi	(<i>Hypericum perforatum</i>)	tot 80 cm	geel	juni-sept	doosvrucht
hondsdrif	(<i>Glechoma hederacea</i>)	tot 60 cm	paarsblauw	april-juni	nootjes
hulst	(<i>Ilex aquifolium</i>)	tot 10 m	wit, in bladoksels	mei-juni	rood, bolvormig
Italiaanse populier	(<i>Populus "italica"</i>)	tot 25 m	katjes	april	doosvrucht, zaden met haarpluis zaden met pluus
jeneverbes	(<i>Juniperus communis</i>)	tot 3m,	soms hoger in blad oksels	april-mei	bes, eerst lichtgroen, 2e jaar blauw
liguster	(<i>Ligustrum ovalifolium</i>)	tot 3 m,	altijd groen witte pluimen	juni-juli	blauwe bes
madeliefje	(<i>Bellis perenne</i>)	tot 15 cm	wit met geel hartje	het hele jaar	nootje
moerasspirea	(<i>Filipendula ulmaria</i>)	tot 1 m	wit	juni-aug	lang gewonden
paardekastanje	(<i>Aesculus hippocastanum</i>)	tot 20 m	wit, met gele	mei-juni	bolvormig, sterk gestekeld of rode vlekken
pimpernel	(<i>Sanguisorba officinalis</i>)	tot 1,5 m	donkerrode aren	juni-sept	gevleugelde vrucht
rataelar	(<i>Rhinanthus serotinus</i>)	tot 80 cm	geel met blauw tandje	mei-okt	doosvrucht
rhododendron	(<i>Rhododendron ponticum</i>)	tot 3 m,	altijd groen purper of lila	mei-juni	lange doosvrucht
rode berk	(<i>Betula nigra</i>)	tot 27 m	katjes	april-mei	donzige vruchtkatjes
ruig klokje	(<i>Campanula trachelium</i>)	tot 1 m	violet	juli-sept	doosvrucht

sierappel	(Malus "Gorgeous")	tot 10 m	roze knoppen; witte bloemen	mei-juni	donkerrode appels
sierkers	(Prunus serrulata)	tot 10 m	wit, roze, geel; tros	mei	geen
smalbladige es	(Fraxinus angustifolia)	tot 25 m	in pluimen, zonder blad	mei	lang in trossen
sneeuwkllokje	(Galanthus nivalis)	tot 20 cm	wit	jan-maart	doosvrucht
Spaanse aak	(Acer campestre)	tot 10 m	geelachtig groen	mei-juni	geveulgelde splitvrucht
speenkruid	(Ficaria verna)	tot 25 cm	goudgeel	maart-mei	dop vrucht
treurberk	(Betula pendula "Tristis")	tot 30 m	katjes	mei-juni	vruchtkatjes
treurwilg	(Salix alba "Tristis")	tot 20 m	katjes	april	vruchtkatjes
venijnboom	(Taxus baccata)	tot 10 m,	altijd groen in de		
vlinderstruik	(Buddleia davidii)	tot 2,5 m	oksels van de bladeren	maart-april	rode schijnvrucht
watercypres	(Metasequoia glytostroboides)	tot 35 m	witte pluimen	juli-okt	doosvrucht
weegbree	(Plantago major)	tot 40 cm	klein, groen		kegels
wilgpeer	(Pyrus salicifolia)	tot 7 m	wit of bruin	mei-nov	doosvrucht
witte abeel	(Populus alba)	tot 30 m	scherm, wit, behaard	april	groene peerfjes
witte kornoelje	(Cornus stolonifera) "Flaviramea"	tot 6 m	katjes	maart-april	doosvrucht, zaden met haarpluis
zachte berk	(Betula pubescens)	tot 20 m	witte schermen	mei-juli	zwarte bes
zomereik	(Quercus robur)	tot 30 m	katjes	april-mei	vleugelvrucht
zomerkllokje	(Leucojum aestivum)	tot 70 cm	katjes en bekervormig	mei	noot (eikel)
zuurbes (inheems)	(Berberis vulgaris)	tot 4 m	wit met groene vlek	april-juni	doosvrucht
zuurbes(cultuurvorm)	(Berberis spec.) verschillende variëteiten	vanaf 1 m	gele trossen	mei-juni	scharlakenrode bes
			geel/wit/roze	mei-juni	roze/witte bes

7 Volg het pad rechtdoor tot aan het kiezelpad, blijf dit pad volgen.

Hier staan links lila- en roodbloeiende **rhododendronstruiken**. Deze zijn niet inheems in Nederland, ze komen uit de Himalaya. De struik wordt vaak in tuinen met zure grond geplant.

8 Bij de splitsing links aanhouden en het pad blijven volgen.

Voor de kerk in de bocht, staan vier bijzondere, groenblijvende eiken. Ze zijn ontstaan door kruising van de Zuid-Europese kurkeik en de moseik. De schors doet aan de kurkeik denken, waarvan kurken gemaakt worden.

 Als u met uw hand over de schors strijkt, kunt u de ruwe kurk voelen.

In het openbaar groen van Amstelveen is dit de enige plek waar de eiken geplant zijn.

9 Bij de laatste eik gaat u rechtsaf. Onder altijd groene taxusstruiken door komt u op het trottoir. Bij de hoek van de Wolfert van Borsseleenweg oversteken en het voetpad linksaf door het plantsoen volgen.

In het gras staan veel **madeliefjes**. Bij de Germanen was het madeliefje gewijd aan Freya, de godin der liefde en vruchtbaarheid. In de 13e eeuw sprak men nog van 'liefdesbloempje'. Waarschijnlijk door deze verhalen is het gebruik ontstaan van het aftellen en afplukken van de witte straalbloempjes: "zij houdt van mij...zij houdt niet van mij...". Tegenwoordig verwerkt men in de fijne kookkunst zowel de bloemknoppen als de jonge blaadjes. Ze worden gebruikt in soepen, op sandwiches en salades.

Loop om het speelplaatsje heen rechtdoor, rechts omhoog en volg het fietspad tot de spoorwegovergang (Nieuwe Karselaan).

10 Even hiervoor staan rechts **brandnetels**. Op de bladen daarvan zitten 'brandharen', die gevuld zijn met mierenzuur. Bij aanraking breekt het topje af. De mini-injectienaald die zo ontstaat spuit de irriterende stof in de huid. De haren hebben een bepaalde stand. Zo zal de plant niet steken als hij van beneden naar boven wordt aangeraakt, maar wel als dat van boven naar beneden gebeurt. Gelukkig groeit in de omgeving van brandnetels ook een geneesmiddel. Zowel **hondsdrif** als de grote **weegbree** verlichten de pijn als met het gekneusde blad over de plek wordt gewreven.

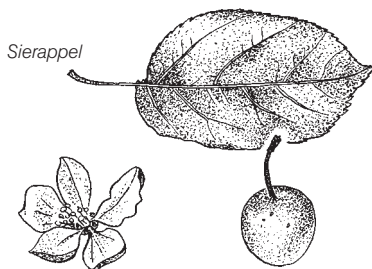
Het hondsdrifblad heeft een kruidige geur. Het wordt gebruikt in tomatensauzen ter vervanging van Italiaanse kruiden. U proeft het als u op het blad bijt...

Tegenover de spoorwegovergang groeien rechts en links van de trap vlinderstruiken (Buddleia). Zij danken hun naam aan de aantrekkingskracht die de bloemen op vlinders hebben. Voor een weelderige bloei worden ze in maart/april fors gesnoeid.

Vlinderstruik

Tussen de **vlinderstruiken** staat de **sierappel**. Er zijn verschillende variëteiten van deze boom. Vanwege de fraaie bloemen wordt hij vaak als straatboom geplant. Deze variant heeft een van de beste appels om jam van te maken.

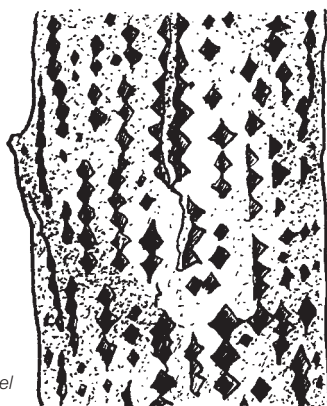

Sierappel

Naast de vlinderstruiken groeit een **gecultiveerde zuurbes** (berberis). Deze lage struik met kleine blaadjes en doornen komt veel in Nederlandse tuinen voor. Er bestaan zo'n 170 soorten. Van de berberisschors maakte men vroeger gele verfstof.

11

U gaat de trap af naar de Wolfert van Borsseleweg. Deze volgt u rechts.

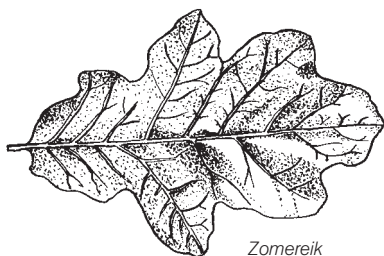
Witte abeel

U komt langs een speelplaatsje waar omheen in het midden en rechts enorme **witte abelen** staan. De onderzijde van het blad is witbehaard, vandaar de naam. De schors van deze populierensoort is grijs met grote zwarte ruitvormige poriën waardoor deze boom ook 's winters goed te herkennen is.

De schors is voor elke boom erg belangrijk. Hij beschermt de boom tegen uitdroging door zon of door vorst. De poriën in de stam zorgen ervoor dat de boom ook in de winter, dus zonder bladeren, kan blijven ademen. En in de kieren leven veel insecten die weer als voedsel voor vogels kunnen dienen.

12 *U gaat links de Van der Ghiessenstraat in.*

Op de hoek staat in een plantsoen een **zomereik**. De Germanen beschouwden deze boom als heilig en hielden er hun vergaderingen onder.

Eikenhout is zo hard dat tot de uitvinding van ijzeren kappgereedschap de eik iedere poging om hem te vellen weerstond. Hierdoor en ook doordat hij zo oud kan worden, beschouwde men de eik 'als de koning der bomen'. In een eikenboom leven zeer veel verschillende insecten.

In de middenberm van de straat staan **Spaanse aken** die we eerder, bij het vlinderweitje, als haag tegenkwamen.

De kieren tussen de tegels van de stoep langs de huizen zijn hier en daar helemaal groen door mos.

Bij de Keizer Karelweg aangekomen staan aan beide kanten van de weg circa 40 jaar oude **Italiaanse populieren**. Ze hebben een statig uiterlijk en hebben weinig hinder van roet of rook. Vandaar dat ze vaak langs wegen worden aangeplant.

Langs de Keizer Karelweg zijn ze als entreebomen geplaatst. Ze leiden bezoekers vanuit Amsterdam Amstelveen binnen. Ze staan

langs alle hoofdingangen van Amstelveen, behalve langs die vanuit het westen.

13 *Steek de Keizer Karelweg over, sla op het trottoir rechtsaf en ga na twintig meter tussen de huizen links het steegje in.*

In het tweede deel van het steegje staan grote **ligusterbomen**. Meestal komen we ze als heg tegen. In de zomer geuren de bloemen heel zoet, in de herfst verschijnen de paarszwarte bessen.

14 *Loop rechtdoor de Van IJsselsteinlaan in.*

Op de stoep bevinden zich grote, ronde, grijs-groene plakkaten. Dit zijn korstmossen.

Korstmossen worden gevormd door een alg en een schimmel. Ze kunnen allerlei vormen hebben: korsten, bekertjes, schubben en struikjes. Ze hebben geen wortels, maar halen vocht uit de atmosfeer. Dit maakt het mogelijk dat ze op bijna iedere ondergrond kunnen groeien, als het maar niet te nat of te donker is. Ze zijn het hele jaar te vinden.

Ook op de droge zuidkant van de stam van de essen die hier op de stoep staan komen korstmossen voor. Aan de vochtigere noordkant van de stammen groeien mossen. Bomen zijn op die manier als kompas te gebruiken.

In de middenberm staan eerst de **grijsgroene hangperen** en verderop **reusachtige jeneverbesstruiken**.

Ruikt u eens aan de bessen.

Jeneverbes en venijnboom zijn de enige inheemse naaldbomen in ons land; de den en spar zijn door de mens aangevoerd.

Hoe het behoud van een oud plantsoen tot onverwachte effecten kan leiden, is in deze laan te zien. In de geest van de tijd werd voor dit plantsoen een symmetrisch plan gemaakt. Met het uitgroeien van de bomen is het beeld meer romantisch geworden.

---

15 *Sla bij de De Ruijschlaan rechtsaf.*

De bomen op de stoep zijn een variëteit van de Spaanse Aak. De heer Broerse, oprichter van de plantsoenendienst in Amstelveen, kweekte deze soort zelf en noemde deze variëteit 'Elsrijk'. De boom is herkenbaar aan de 'bolvormige' kroon.

---

16 *Ga bij de Graaf Aelbrechtlaan twee maal links, om het water heen, en volg dit pad langs het water.*

In het voorjaar vinden we hier langs de waterkant de helder **gele dotterbloemen**. De zaden van deze plant drijven op het water en worden zo verspreid. Ze groeien in Amstelveen dan ook langs veel waterpartijen.

Ongeveer veertig meter van de hoek staat de inheemse zuurbes. Hij heeft gele bloemen die door bijen worden bestoven.

Als er met een takje drie keer zachtjes op de stamper getikt wordt, klappen de meeldraden naar binnen en wordt stuifmeel op de rug van de bezoekende bij gedeponneerd. Langs het pad eindigen rechts drie straatjes, waar op de kop steeds een **smalbladige es** staat.

Smalbladige es

17 Bij de kruisende rijweg Zonnestein
gaat u links af de Mr. Bardslaan in.
Aan het einde hiervan gaat u naar
rechts, de Van de Veerelaan in, en u staat weer
voor de Kruiskerk. Het eindpunt van deze
route.

Deze wandeling is ontstaan door
samenwerking van de gemeente Amstelveen
en het IVN-Amstelveen.

tekst Jeanine Brederoo,
Joëlle Kessels en Wies Teepe

tekeningen Ria Tensen

foto Renske Hesselmann

layout Ton Sio